הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב א)דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזה הוא שנשבע על טענת עצמו וחכ"א [א]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אמר רב בטוענו קטן קטן מידי משאש אית ביה ב)והתנן [ב]אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן מאי קטן גדול ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא אי הכי טענת עצמו טענת אחרים הוא טענת אחרים והודאת עצמו כולהו טענתא נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו אלא בדרבה קמיפלגי ג)דאמר רבה מפני מה אמרה תורה [ג]מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי למכפריה ליה והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והילכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא:

מתני'

הוא דאמר כר"א בן יעקב. דהיכא דקא תבעי ליה בטענת ברי לא חשיב ליה משיב אבידה: **על טענת עצמו.** השתא משמע שאין אדם תובעו ולקמן מפרש לה בטוענו זה בן המת דדמיא לדרבי יצחק: **והאכלתיו פרס.** והחזרתי לו חציו: **ורבי אליעזר לית ליה כו'.** כמו והוינן בה ור"א לית ליה חששא דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה דא"כ שביק לה ואזיל והאי נמי כיון דלא תבעו כמשיב אבידה הוא: **אי הכי.** דטוענו גדול טענת עצמו קרי לה טענת אחרים היא: **והודאת עצמו.** על שהודה לו שאמת כדבריו ומודה שעדיין חייב לו פרס הוא נשבע: **כולהו טענתא נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו.** ולכך נשבעין עליה ובכי האי גוונא מי פליגי רבנן עליה ומי הוה קאמר פעמים שאדם נשבע כל שעתא כי האי גוונא משתבע: **אלא.** לא תימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן הני מילי בשטוענו הפקדתי לך דגבי שבועה כתיב (שמות כב) כי יתן איש ולא קטן אבל בא בטענת אביו נשבעין אפילו לקטן ולרבנן אפילו לגדול אין נשבעין כדתנן בשבועות ד) מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור ובדרבה פליגי: **חזקה אין אדם מעיז פניו.** לכפור את הכל הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר דהאי בכוליה בעי דלכפריה כו'. וכי תימא לא נשבעיה אשארא דמיגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא אממונא לא חשוד מדלא כפריה בכוליה דהאי כי אודי בפלגא בכוליה נמי בעי דלודי והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזליה אלא אישתמוטי אישתמיט לדחויי השתא:

מתני'

לי והלא אומר מצאתי לך והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע [א] וה"ה דאם אמר לא מצאתי אלא אחד דנשבע מדלא מיפטר כי אמר החזרתי לך אחד מהן במיגו והיינו כר' יצחק [ב] והא דנקט החזרתי לך אחד מהן בברייתא ולא נקט ולא מצאתי אלא אחד לרבותא נקט דלא מפטר [ג] במיגו דאי בעי הוה טעין טענה מעלייתא לא מצאתי אלא אחד [ד] קמ"ל דאערומי קא מערים דסבר אי אמינא לא מצאתי אלא אחד בעינן אישתבועי אימא החזרתי ולא בעינא אישתבועי דכי האי גוונא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף ד:) ה)דאע"ג דמסייעא ליה ברייתא [ה] פריך ליה ממתני' דהיכי שביק מתני' [ו] מקמי ברייתא ומשני הוא דאמר כר"א בן יעקב שהוא קב ונקי ו) ⊖ ולבסוף דלא קאי [ז] יאמר על כרחו אנא דאמרי כברייתא לפיכך לא קאמר תיובתא: **ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור.** פירש בקונטרס דמכח מתני' [ח] פריך וקשה דלא נקט לישנא דלעיל ולית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם ועוד דאין הכי נמי דלית ליה מתני' דהא הכי שני ליה הוא דאמר כר' אליעזר בן יעקב דפליג אמתני' לכך נראה דפריך אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי שתיק דמיגו הוי מן התורה ז): **מאי** קטן גדול. הא דלא אמר אלא גדול משום דבעי לשנויי דלא תקשי לרב וכי לא ידע מתני' ועוד משום מתני' דשבועת הדיינין (שבועות דף לח:) דקתני אבל נשבעין לקטן: **אלא** בדרבה קא מיפלגי. פי' בקונטרס לעולם בטוענו קטן ודקא קשיא לך דאין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן היינו כשבא מכח עצמו דכתיב כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום אבל בא בטענת אביו טענה חשובה היא [ט] וטעמא דרבנן כדרבה משום דבבנו מעיז וקשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר ועוד דהגוזל קמא (ב"ק דף קו:) ממעט נתנו כשהוא קטן וטענו כשהוא גדול משום דבעינן תביעה ונתינה כאחת שוין וא"כ מהאי טעמא נמי נמעט נתנו כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן דהיינו בבא בטענת אביו לכך נראה לפרש [י] דקאי אמאי דקאמר טענת עצמו טענת אחרים הוא [יא] הא דקרי לה טענת עצמו משום דבבנו מעיז ומעיז וכדרבנן אע"ג דראב"י סבר דבבנו נמי אינו מעיז הכי קאמר להו לרבנן [יב] פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחייבין טענת עצמו [יג]: **מפני** מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. פי' למה לא יהא נאמן [יד] במיגו דאי בעי כופר הכל [טו] או ניליף מהכא דלא אמרינן מיגו [טז] ומשני דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וליכא מיגו דאין לו פנים לכפור הכל אע"ג דבכופר הכל אמרינן נמי בפ' הדיינין (שבועות דף מ:) דאשתמוטי קא משתמיט [יז] דלכך נתקנה שבועת היסת בכופר הכל [יח] מ"מ יותר יש לו פנים לכפור מקצת מלכפור הכל וליכא מיגו אבל אין לפרש שבא ליתן טעם אמאי כופר הכל פטור [יט] וקאמר לפי שאין אדם מעיז דהא כופר הכל פטור אפילו במקום שיכול להעיז ח) דהרי בבנו דמעיז פטרוהו רבנן אפילו מודה מקצת במיגו דאי בעי כופר הכל וכן בפ"ק דב"מ (דף ד.) גבי סילעין דינרין פטור [ר"ע]ט) בלוה אומר ג' משום דמשיב אבידה דאי בעי אמר ב' והוי כופר הכל דהא דכתיב בשטר כהילך דמי ופריך נמי מינה התם למאן דאמר הילך חייב אלמא כופר הכל פטור ואע"ג דיכול להעיז משום דמסייע ליה שטרא דהא פטור במודה במקצת במיגו דאי בעי כפר הכל וכופר הכל דפטור גזירת הכתוב דכתיב כי הוא זה י) משמע דוקא במודה במקצת ולא כופר הכל כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה.) דתרי קראי כתיבי כתיב הוא וכתיב זה [כ] אבל מדחייביה רחמנא שבועה בעד אחד אין להוכיח דכופר הכל פטור דאי חייב מאי נפקא מינה מעד אחד כיון דבלאו הכי חייב שבועה דאיצטריך להיכא שאין הבעלים יודעין והעד מעיד שגנב לו או שהיה חייב לאביו: **אין** אדם מעיז. אין לפרש לפי שעשה לו טובה כדפי' בקונטרס בהגוזל קמא (ב"ק דף קז.) יא) דאם כן בפקדון שלא עשה לו טובה יפטר במודה במקצת במיגו דאי בעי כפר הכל ובכמה דוכתי מחייבינן מודה במקצת בפקדון [כא] אלא אין אדם מעיז כל מקום שאותו שכנגדו יודע שהוא משקר כדפי' ריב"א ואין להאריך כאן: **ובכולי** בעי דלודי ליה. פי' בקונטרס וכי תימא דלא נשבעיה אשארא דמיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אממונא לא חשיד מדלא כפריה כוליה וכי היכי דמודה בפלגא בכוליה נמי בעי דלודי ליה וקשה דבפ"ק דב"מ (דף ו.) מסקינן דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וליכא למימר דהתם מדרבנן הוא דלא חשיד לפי שרצו דפריש משבועתא טפי מממונא [כב] דהא משמע בחזקת הבתים (ב"ב דף לג.) גבי נסכא דרבי אבא דאי הוה אמר לא חטפי הוה נשבע להכחיש את העד אלמא לא אמרינן מיגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא והיא שבועה דאורייתא דשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאמרינן גבי ההוא רעיא בבבא מציעא בפ"ק (דף ה.) לכן נראה דאתא לפרש דלא תימא כיון דאין אדם מעיז פניו אם כן קושטא קאמר [כג] ויפטר משבועה מאותו מקצת שכופר מטעם חזקה דאין אדם מעיז [כד] ולהכי קאמר ובכולי הוא דבעי דלודי ליה דאינו ברצון מעיז אלא אישתמוטי קא מישתמיט [כה] ואם תאמר גזלן אמאי פסול לשבועה [כו] כיון דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא וי"ל דמדרבנן פסול משום דפסלתו תורה לעדות דכתיב יב)להיות עד חמס ולא גזרו רבנן אלא היכא דנודע פסולו דגנאי הוא להשביעו ואם תאמר מדאורייתא מאי שנא לאו דעדות מלאו דשבועה וי"ל דחמירא ליה שבועה לפי שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לא תשא כדאמרינן בריש פרק הדיינין (שבועות דף לט.) ועוד יש לחלק דעל אותו ממון דחשדינן ליה לא חשיד אשבועתא דעל ידי שבועה יפרוש אבל גזלן אממון אחר חשוד כמו שממון אחר לא פירש כמו כן לא יפרוש משבועה ולא קשה מההוא רעיא יג) דאסהידו ביה דאכל תרי מנייהו אמאי פסול דהנך תרי צריך לשלם ומן השאר יפרוש על ידי שבועה דהא מה שמשלם ע"י עדים אין זה השבה מעליא דעל כורחו הוא משלם:

יען יהבי

כו א מיי' פ"ד מהלכות טוען ונטען הל' ה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סימן עה סעיף ג [וסי' פח סעי' לב]:

כז ב מיי' פ"ה שם ה"ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' צו סעיף א:

כח ג מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ה [ופ"א מהל' טו"נ ה"ג] סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף א:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה (בע"א) תניא בסה"ד ולבסוף דלא קאי יאמר. וכיוצא בזה ב"ב דף ק ע"א עיי"ש בתד"ה כגון:

◆

מוסף תוספות

א. ולפי גירסא זו יש לנו לפרש שלא אמר תוך כד"ד מצאתי והחזרתי, אלא א"ל מצאתי ואחר זמן תבעו זה על שני כיסיו שא"ל שמצא, והשיב שהחזיר לו אחד מהן. רשב"א. ב. דמחייב בשני כיסין וכו'. שיט"ק. ג. בלא שבועה. תוס' הרא"ש. ד. שלא היה יכול להכחישו. שיט"ק. ה. לר' יצחק. תוס' הרא"ש. ו. דהמוצא מציאה. רשב"א. ז. ברשב"א כתוב: לא קם ראב"י כוותיה. ח. המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם. תוס' כתובות יח. ד"ה ורבי אליעזר (ועע"ש בדבריהם). ט. וכ"ת מ"ט דרבנן, דאין סברא לומר דסברי דאף בבא בטענת אביו לית ביה מששא. תוס' כתובות יח. ד"ה אלא הכא. י. דהכי פירושו לעולם בגדול מיירי אלא. (תוס' שם). יא. [ו]לא תימא דקרי ליה טענת עצמו משום דהודאת עצמו היא אלא. (תוס' שם). יב. דחשבי[נהו] לי' משיב אבדה. רמ"ה הו"ד בשיט"ק. יג. דלדידי דאין אדם מעיז בבנו טענת אחרים היא, והשתא לא קאי הא דר' יצחק ס"ל כראב"י. תוס' הרא"ש. יד. בלא שבועה. תוס' הרא"ש. טו. והיה פטור בלא שבועה. תוס' הרא"ש. טז. בעלמא. תוס' ב"מ ג. ד"ה מפני. יז. ואינו העזה. תוס' ב"מ ג: ד"ה בכוליה. יח. אלמא בכופר בכל נמי אדם מעיז לכפור כמו במודה מקצת. תוס' כתובות יח. ד"ה מפני. יט. דה"ק, מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע, אבל לא כופר הכל. תוס' הרא"ש. כ. חד להודאה במקצת. תוס' הרא"ש (ועע"ש שכ' תי' נוסף). כא. גבי עשר גפנים טעונות מסרתי לך וכו' (שבועות מב:) דמשמע דאיירי בפיקדון, וגבי סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה (שם מג.) וגבי מציאה נמי אמרינן בהנזקין דמודה מקצת חייב ולא מיהמן במיגו. תוס' כתובות יח. ד"ה חזקה. כב. לפי שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא, חשוד לזה חשוד לזה. תוס' ב"מ ג: ד"ה בכוליה. כג. שאין חייב לו יותר. תוס' ב"מ ג: ד"ה בכוליה. כד. אם היה חייב. תוס' הרא"ש. כה. שכמו שאינו יכול לכפור הכל משום דאין אדם מעיז פניו, כמו כן אינו יכול עתה להודות בכל לפי שאין לו לפרוע, ורמא רחמנא שבועה עליה כי היכי דלודי וכו' דאיכא למיחש כיון דהתחיל לכפור ויצא מב"ד זכאי הואיל ונדחה ידחה ולא יפרע עוד. תוס' הרא"ש. כו. דאמרינן (בשבועות מד:) שכנגדו נשבע ונוטל. תוס' ב"מ ה: ד"ה לחשיד.

מסורת הש"ס

א) כתובות יח. [שבועות מב.], ב) שבועות לח:, ג) כתובות יח. ב"ק קז. שבועות מב: ב"מ ג., ד) [דף לח:], ה) צ"ל ולאע"ג רש"ש, ו) לקמן סז, ז) [וע"ע תוס' כתובות יח. ד"ה ור"א], ח) צ"ל דהא רש"ש וכ"ה בדפו"ר, ט) בדפו"ר ר' יעקב וכן יש ספרים דגורסים כן בב"מ, י) [שמות כב], יא) [ד"ה כדרבה], יב) [שמות כג], יג) [בב"מ ה.],

◆

מוסף רש"י

והאכלתיו פרס. והחזרתי לו חצי והחצי בידי, הרי זה נשבע. על השאר (שבועות מב.). **ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבדה פטור.** מן השבועה, בתמיה, הא תקנתא דרבנן היא, המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, וכיון דכי אינו תובעו נמי מחייב ליה שבועה, הרי אין לך משיב אבדה גדולה מזו וחייב (כתובות יח.). **בטוענו קטן.** יתום קטן תובע (שבועות מב.). **על טענת חרש שוטה וקטן.** כגון שטוענו ברמיזה, דחרש שדברו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (שם). **טענת אחרים הוא.** ומאי פעמים דקאמר ומאי טענת עצמו (שם). **אלא בדרבה קמיפלגי.** אלא לעולם בטוענו קטן ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן, הני מילי בשטוענו קטן אני נתתיו לך וקרא כתיב כי יתן איש אל רעהו ולא קטן, ומהכא יליף לה בשבועות, אבל הכא שבא בטענת אביו אית ליה לר' אליעזר בן יעקב נשבעין, ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול וקרו ליה משיב אבדה ובדרבה קא מיפלגי (שם). **מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע.** ולא חשבו כמשיב אבדה לפטרו שלא כפר בכולו (ב"מ ג.). **אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.** אין אדם מעיז פניו בפני זה שעושה לו טובה, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למכפר ביה, והיכי דמודה מקצת בכולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז (ב"ק קז.). **ובכוליה בעי דלודי ליה.** וכי תימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא נרמי עליה שבועתא, לא חשיד אממונא, לפי שברצונו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה (ב"מ ג:). **לא שנא בו ולא שנא בבנו.** ואפילו הוא קטן, אינו מעיז. ולהכי קרי ליה טענת עצמו, משום דטענת קטן בעלמא לית בה משמא (כתובות יח:). **אבל בבנו מעיז.** ואפילו הוא גדול (שם).

◆

פסקי רי"ד

אומר לא מצאתי אלא עשרה ואפ"ה פטרינן ליה מפני תיקון העולם דאי רמיית עליה שבועה אתי לאימנועי ולא מיהדר ליה מידי והיאך ר' יצחק מחייבו שבועה בטוענו טענת [ודאי] ומהדר הוא דאמר כר' אליעזר בן יעקב פי' ר' יצחק לא סבר כמתני' אלא כר' אליעזר בן יעקב דפליג אמתני' ומחייב ליה בכל היכא דטעין ליה טענת ברי ולית ליה תקנה דילמא אתי לאימנועי דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזה הוא שנשבע על טענת עצמו וחכ"א אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ואסיקנא דבטוענו גדול ואומר לו בפני הלוה לך אבי מנה ודברבה קמיפלגי דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי דליכפריה והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והילכך לאו משיב אבידה הוא. ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא ומה"ה קרי ליה טענת עצמו שהיה יכול להעיז ולא העיז והוה ליה כאילו הודה מעצמו והוא משיב אבידה ופטור משבועה ור' אליעזר ב"י מחייב ליה שבועה כיון דקא טעין טענת ודאי ודאי והלכה כמותו בכל מקום וגם הלכה כר"י דקאי כוותיה (ותניא) (וליכא שום אמורא דפליג עליה ולית הלכתא כמתני') (והרב משנה שיטתו ופוסק כמתני') דפטר ליה מפני תיקון העולם דלמא מימנע מלמיעבד מצוה אבל ודאי היכא דלא טעין ליה טענת ודאי אלא טענת ספק כ"ע לא פליגי דפטור מפני שהוא משיב אבידה ואע"פ שמודה לו במקצת: